

INVESTITORI TREBA DA ZNAJU: POPOVO POLJE JE ZONA RIZIKA OD POPLAVA

*Ignorantia iuris nocet. - Nepoznavanje propisa ne opravdava.
(Jedan od baznih pravnih principa na kome počiva civilizacija.)*

U svim zemljama regiona veoma zabrinjava neodgovorno ponašanje investitora, koji samovoljno i krajnje neodgovorno, ne obazirući se na jasne važeće državne prostorne planske dokumente, grade objekte u plavnim zonama, a nakon pretrpljenih šteta – traže obeštećenje od navodnih krivaca i države. Takav je slučaj i sa Trebinjskim i Popovim poljem u kojima se sve skuplji i na plavljenje osjetljiviji sistemi neodgovorno lociraju u plavnim zonama. Ti neodgovorni graditelji neopravdano smatraju da su dve uzvodne akumulacije – Trebinjska i Bilećka, u okviru sistema HET-a dužne da ih zaštite od poplava. Zbog toga i ovde ukazujemo na činjenicu da ta dva polja predstavljaju zone rizika od poplava.

Izgradnjom Bilećke i Trebinjske akumulacije (brana Grančarevo završena pre pedeset godina, 1968.), i pribranskih HE Trebinje 1 i 2, kao i derivacione HE Dubrovnik kojom je 90 m³/s usmereno iz Tebišnjice prema moru - znatno su smanjene opasnosti od plavljenja Trebinjskog i Popovog polja i po visini poplavnog sloja i po dužini trajanja vodoleže. Ali, u svim projektnim dokumentima jasno je istaknuto da ti objekti ne mogu da otklone opasnost od plavljenja pri pojavi velikih sredozemnih ciklona koji neminovno dovode do pojave poplavnih talasa koji izazivaju prelivanja na obe brane na Trebišnjici. Situaciju otežava činjenica da se pojave velikih povodanja istovremeno javljaju na slivovima Trebišnjice i Neretve. Izgradnjom RHE Čapljina, koja neupućenim deluje kao dobar izlaz vode iz Popovog polja kojim se može upravljati, situacija sa plavljenjem Popovog polja nije poboljšana upravo zbog te nepovoljne koincidencije velikih voda na oba sliva. Naime, pri dostizanju talasa velike vode od 1.400 m³/s na Neretvi zabranjuje se rad RHE Čapljina u turbinskom režimu, da se ne bi pogoršavala situacija koja je tada kritična u donjem toku Neretve. Pojava tih oborinskih situacija i koincidencija talasa velikih voda na oba sliva je vrlo opasno hidrološko stanje koje će se, na žalost, javljati sve češće i sa sve većim intenzitetom, u skladu sa pogoršanjem ekstremnih hidroloških fenomena zbog globalnih klimatskih promena. To je činjenica koju bi morali da imaju u vidu svi potencijalni investitori koji bi želeli da nešto grade, sade ili gaje u tim poljima. Pri pojavi veoma kišovitih sredozemnih ciklona, koji se javljaju, po pravilu, u hladnijem delu godine (period [01.11.-31.03.] je sa najvećim rizikom), na branama Grančarevo i Gorica se ne može sprečiti prelivanje i pored najbržijskije optimiziranog rada evakuatora. Pošto se tada ne dozvoljava rad RHE Čapljina u turbinskom režimu – voda nema gde na ističe što neminovno dovodi do plavljenja tih polja. Na to je ukazano i u projektima, ali je najbolja sinteza data u 'Strategiji upravljanja vodama Republike Srpske' (uradio Zavod za vodoprivredu, Bijeljina) kojim se normativno uređuje upravljanje vodama. Citat iz Aneksa 7 Strategije:

'Najveći problem PHE Čapljina je pogonsko ograničenja pri pojavi velikih voda na Neretvi. Kada se na Neretvi pojave protoci veći od 1.400 m³/s, tada je PHE Čapljini zabranjen rad u turbinskom režimu, da se ne bi pogoršavale hidrološke prilike u donjem toku Neretve. Time se praktično ukida jedini odvodnik vode iz Popovog polja (instalirani protok PHE Čapljina u turbinskom režimu je 225 m³/s), što dovodi do plavljenja polja. To je uslov koji se znao još u fazi planiranja i izgradnje čitavog sistema HET-a, i u skladu sa tim bi trebalo da se svi subjekti i ponašaju u prostoru Popovog polja'. ... 'Bitno je istaći da se sa Sistemom Trebišnjice ne pogoršavaju hidrološke prilike u odnosu na prvobitno stanje, kada je to polje bilo plavljeno svake godine i sa dužim trajanjem. Sada su plavljenja mnogo ređa, kraćeg trajanja, ali su neizbežna. Još u fazi planiranja znalo se da povremeno može doći do koincidencije velikih voda i Trebišnjice i Neretve, kada su apsolutno neizbežna plavljenja Popovog polja. Zbog toga su potpuno lišeni smisla svi odštetni zahtevi kojima se sistemu HET-a podnose, jer bi se poplave desile, sa još većim intenzitetom i u slučaju prirodnog stanja. Realizacijom druge faze HE Dubrovnik, sa dodatnom derivacijom od oko 100 m³/s u pravcu mora znatno bi se poboljšala situacija sa plavljenjem tog polja, ali se ne bi ni tada sasvim otklonila. Poboljšanje će doneti i realizacija sistema 'Gornji horizonti', sa planiranim akumulacijama, jer se njima ublažavaju poplavni talasi sa tog dela sliva i smanjuju velike vode na Buni, Bunici i Bregavi, čime se pozitivno utiče na genezu velikih voda u slivu Neretve, jer se smanjuju vrhovi povodanja. Pri daljim razgovorima sa Elektroprivredom Hrvatske o realizaciji HE Dubrovnik 2, jedan od važnih argumenata treba da bude i pozitivan uticaj na poboljšanje režima velikih voda u dolini Neretve, jer su štete vrlo velike i na području Hrvatske. I sa tog stanovišta je poželjno ići na što veću instalisanost te druge derivacije prema HE Dubrovnik (moguća je instalisanost ne manja od 100 m³/s), uz poštovanje kapaciteta i gabarita već izgrađenih objekata (zahvat i podzemna hala za agregate). Ne postoji ekološko-sociološki problem pogoršanja termičkog režima mora u zoni plaža, jer bi taj drugi agregat u toplom delu godine bio van pogona, u operativnoj rezervi EES, ali bi bio dragocen u zimskom periodu na dva načina: (a) zbog povećanja proizvodnje u kritičnom razdoblju za EES sa gledišta velike tražnje energije u hladnom delu godine, (b) zbog značajnog povećavanja efektivnosti zaštite od poplava na području Popovog polja i donjeg toka Neretve, jer mogućnost dodatnog usmeravanja oko 100 m³/s u pravcu mora značajno proširuje mogućnosti retenziranja talasa velikih voda u akumulacijama – Bilećkoj i Trebinjskoj'.

U Strategiji je istaknut kao veoma dobar primer upravljački model koji je implementiran 2010. na sistemu Trebišnjice (HET) koji omogućava da se apriorno, pre realizacije upravljanja, proveriti svaka upravljačka operacija, kako bi se odabralo optimalno upravljanje koje minimizira vrh povodnja kroz grad Trebinje. Sada se evakuacijom velikih voda u sistemu HET-a upravlja na optimalan način - minimiziranjem izlaznog talasa.